

Verksamhetsberättelse 2022

Regionbibliotek Norrbotten

A. Sammanfattning av arbetet under 2022 utifrån Kulturplanens utvecklingsinsatser inom verksamhetens område

Arbeta för en likvärdig tillgång till bibliotekstjänster genom att leda och utveckla organisationen Biblioteken i Norrbotten samt delta i nationella nätverk och samarbeten:

Regionbibliotekets uppdrag är att främja folkbibliotekens samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet samt att driva och utveckla Polarbibblo som digital biblioteksresurs för barn och som finns tillgänglig för hela landet och för Sápmi. Under året arbetade åtta medarbetare inom verksamheten varav fyra med Polarbibblo och en verksamhetschef.

Regional bibliotekssamverkan och utveckling

Regionbiblioteket och de kommunala folkbiblioteken samarbetar inom den gemensamma organisationen Biblioteken i Norrbotten för drift och utveckling av bibliotekssystem, mediesamverkan, det digitala biblioteket Bibblo.se, läsfrämjandearbete och andra insatser och tjänster. Genom samverkan ges invånare och besökare tillgång till ett kvalitativt utbud av biblioteksverksamhet. Regionbibliotekets roll är att leda och samordna det regionala samarbetet i Norrbotten samt att främja och stödja biblioteksutveckling. Det sker genom utvecklingsinsatser, process- och projektledning samt administrativt och ekonomiskt samordningsarbete. Kommunernas folkbiblioteksverksamhet består sammanlagt av cirka 160 medarbetare.

Under hela året var samarbetets regionala arbets- och styrgrupper aktiva trots coronapandemin, då samarbetet har lång erfarenhet av digital mötesteknik och plattformar för samverkan. Sex regionala arbetsgrupper var aktiva; Bibbloredaktionen, Katalog, Kommunikation, Medier och GDPR, Systemgrupp Koha samt Ung i Norrbotten. I en samarbetsgrupp för Polarbibblo arbetade personal från folkbiblioteken med att ta emot och publicera barns bidrag på webbplatsen. Tre styrgrupper arbetade med ledning och styrning av Bibbloredaktionen, Katalog respektive Systemgrupp Koha. Förutom regionbibliotekschefen ingick två medarbetare i den regionala bibliotekschefsgruppen.

Polarbibblos utveckling

På Polarbibblo får barn göra sin röst hörd genom aktiviteter för skapande, skrivande, läsning och språkutveckling. Barn kan få sina verk publicerade och inspirera andra att läsa, skapa och berätta. Genom projektet *Polarbibblo, centrum för barns berättelser och skapande på meänkieli, samiska språk* och svenska 2019-2021 utvecklades Norrbottens webbresurs för barn på fler språk, meänkieli och de samiska språken, samt fick en helt ny digital plattform. Utvecklingsarbetet skedde med projektmedel från Statens kulturråd och genomfördes i samarbete med Sametinget, Svenska Tornedalings Riksförbund-Tornionlaaksolaiset (STR-T), kommunerna i Norrbotten. Under 2022 etablerades Polarbibblo som nationell biblioteksresurs med statliga medel via kultursamverkansmodellen. Regionbiblioteket hade även ett särskilt uppdrag av Kungliga biblioteket för att bland annat utreda hur Polarbibblo kan utvecklas på fler nationella minoritetsspråk, närmast

finska och romani chib. Polarbibblos arbete och utveckling beskrivs närmare nedan. Under början av året påverkades även Polarbibblo av coronapandemin, bland annat blev inplanerade dialoger och workshops med barn, och med vuxna i barns närhet, försenade.

Projekt Nya bibliotekssystem 2022

Inom projektet *Nya bibliotekssystem 2022* implementerades open source-systemet Koha som nytt regionalt biblioteksdatasystem för folkbiblioteken och för skol- och gymnasiebibliotek. Systembytet innebar även upphandling och implementering av en ny portallösning för Bibblo.se, det digitala folkbiblioteket i Norrbotten. Eftersom regionbiblioteket är systemägare hade verksamheten rollen som projektägare och huvudprojektledare för det omfattande implementeringsarbetet. Under året fattade kommunerna och Region Norrbotten beslut om att avsluta avtalet med upphandlad leverantör för biblioteksdatasystemet Koha samt avbryta avtalet för drift och utveckling av bibliotekswebben. Under hösten påbörjades ett arbete med ny upphandling av system med stöd av enheten för Inköp och upphandling. Regionbiblioteket och Region Norrbottens insatser har haft stor betydelse och har stärkt och främjat kommunernas biblioteksverksamheter. Övergången till open source-systemet har även inneburit förfrågan om presentationer om Norrbottens arbete från andra bibliotek och regioner i landet.

Mediestrategisk plan

Regionbiblioteket samordnade och processledde en regional arbetsgrupp med uppgift att ta fram ett förslag till en regional mediestrategisk plan. Planen ska fungera som ett gemensamt strategiskt dokument för Biblioteken i Norrbotten med målsättningar för att stärka och utveckla norrbottningarnas tillgång till litteratur och andra medier. En kartläggning påbörjades innehållande bland annat en analys av kommunernas och folkbibliotekens ekonomiska förutsättningar, demografiska utmaningar och invånarnas användning av bibliotekens medier. Arbetet med ett förslag till mediestrategisk plan slutförs och beslutas sedan av bibliotekschefsgruppen under 2023.

Regional biblioteksplan 2023-2026

Ett förslag till en ny regional biblioteksplan för 2023-2026 arbetades fram av regionbiblioteket i samarbete med Norrbottens museum och Enheten för forskning och utbildning. Planen antogs av regionfullmäktige i december 2022. Biblioteksplanen utgår ifrån lagar, nationella och regionala styrdokument, de nationella kulturpolitiska målen och Kulturplan för Norrbotten 2023-2026. Regionbibliotekets insatsområden för den kommande planperioden är Bibliotekssamverkan och digitalisering, Demokrati och delaktighet, Digital delaktighet, Litteratur och läsfrämjande och Polarbibblo. Under året processledde även regionbiblioteket ett arbete inom den regionala bibliotekschefsgruppen med en handlingsplan för digital transformation. På grund av det omfattande arbetet med byte till nytt bibliotekssystem och webb fick arbetet med handlingsplanen pausas, det återupptas under 2023. Mer om handlingsplanen finns att läsa nedan.

Länskonferens i Boden

Vartannat år anordnar regionbiblioteket och folkbiblioteken en länskonferens för att stärka regional samverkan och för fortbildning, dialoger och kunskapsutbyte. Den inplanerade konferensen 2021 fick ställas in på grund av coronapandemin och kunde istället genomföras i juni 2022 i Boden med 104 deltagare. Temat var Lustfyllt läsfrämjande – utmaningar och möjligheter. Kulturrådet presenterade den nationella satsningen *Läsfrämjandelyftet* som pågår 2021-2023 med fokus på barns och ungas läsning. Därefter hölls en workshop för samtal och idéutbyte om det läsfrämjande arbetet. Resultatet

av samtalen användes därefter som underlag i arbetet med ny regional biblioteksplan och kommer även att utgöra underlag för en ny regional läsfrämjandeplan vilken tas fram under 2023.

Jenny Edvardsson, lärare, författare och läsfrämjare, föreläste om möjligheter och utmaningar med digitalt läsfrämjande och gav tips på digitala verktyg för att nå barn och unga. Som inspiration och för ett kollegialt lärande berättade folkbiblioteksmedarbetare om metoder för det läsfrämjande arbetet, exempelvis digitala bokcirklar och Dansa en bok. Anna Persson, Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg, och Else Österberg, Slöjd i Blekinge, berättade om projektet *Kreativa rum* som syftade till att skapa läsfrämjande och kreativa platser på sju mindre bibliotek med små medel. Under konferensen tillkännagavs 2022 års Aurora-stipendiat i Norrbotten, Jenny Johansson, bibliotekarie vid Sjulnäs bibliotek. Hon tilldelades utmärkelsen för ett mångårigt läsfrämjande arbete med inspiration och läslust i fokus. 2024 års länskonferens genomförs i Kiruna.

Nationell samverkan

Regeringen antog under våren en nationell biblioteksstrategi för biblioteksväsendet, *Strategi för ett starkt biblioteksväsende 2022-2025* (Kulturdepartementet, 2022). Strategin ska främja samverkan och kvalitetsutveckling inom biblioteksväsendet och ett av strategins delmål är stärkt samverkan inom biblioteksväsendet för en mer effektiv och likvärdig hantering. Regeringen anser att den regionala och statliga nivån kan verka stödande i arbetet med att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser. Med anledning av den nationella biblioteksstrategin fick Kungliga biblioteket ett uppdrag om att ta fram förslag på former för stärkt samverkan i syfte att utveckla infrastrukturen för biblioteksväsendet. Det innebär bl.a. att se över hur samverkan såväl mellan myndigheter som med kommunal och regional nivå kan främjas. I uppdraget ingår även att bidra till den långsiktiga utvecklingen för vissa nationella digitala bibliotekstjänster för prioriterade målgrupper enligt bibliotekslagen. Uppdraget ska redovisas i december 2024. Regionerna och kommunerna behöver ta en aktiv roll i dialogen om stärkt samverkan. Regionbibliotekschefen i Norrbotten medverkade i en programpunkt om nationell samverkan på Bokmässan i Göteborg tillsammans med Kungliga biblioteket och Kulturrådet och Myndigheten för tillgängliga medier.

Insynsråd och nätverk

Regionbibliotekschefen ingick under året som ledamot i Kungliga bibliotekets insynsråd. Ett av biblioteksmyndighetens uppdrag är att ha nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet. Myndighetens arbete har stor betydelse för folkbiblioteken och de regionala biblioteksverksamheterna i landet. Regionbibliotekschefen ingick även i Kungliga bibliotekets utvecklingsråd för Digitekets utveckling, en digital lärplattform för bibliotekspersonal. En av regionbibliotekets medarbetare har ingått i Digitekets samverkansforum, mer om Digitekets finns i avsnittet om arbete för ett digitalt kunskapslyft. Regionbiblioteket ingick även i andra regionala och nationella nätverk för biblioteksutveckling, som exempel kan nämnas Svensk biblioteksförnings expertnätverk för, med och om nationella minoriteter och urfolket Samerna och expertnätverket för digitala bibliotekstjänster. Deltagande i nätverken är av stor betydelse då samverkan är av stor betydelse för en hållbar utveckling för hela biblioteksväsendet.

Föreningen för regional biblioteksverksamhet (FRB)

Sedan 1993 samarbetar ansvariga chefer för regional biblioteksverksamhet i regionerna inom Föreningen för regional biblioteksverksamhet (FRB). Under året förde föreningen dialog med representanter från biblioteksmyndigheter och andra aktörer inom biblioteksväsendet i syfte att

arbete för biblioteksutveckling. En gemensam konferens för medarbetare inom regional biblioteksverksamhet anordnades under hösten i Norrköping, för kollegialt utbyte, kompetensutveckling och strategiska samtal. Konferensen genomfördes med metoden open space på temat bibliotekens roll i Agenda 2030.

Stödja folkbibliotekens arbete med att utveckla det läsfrämjande och litteraturförmedlande arbetet med särskilt fokus på de prioriterade målgrupperna i bibliotekslagen:

Regionbibliotekets arbete utgick ifrån den regionala läsfrämjandeplanen för Biblioteken i Norrbotten. Den digitala biblioteksanvändaren och bibliotekens prioriterade målgrupper enligt bibliotekslagen var fokus för det läsfrämjande arbetet. På grund av coronapandemin kunde inte fysiska träffar och seminarier genomföras i början av året. Istället skedde möten och fortbildning digitalt vilket även har etablerats som den grundläggande formen för arbete och kompetensutveckling. Under hösten påbörjades arbetet med en ny regional läsfrämjandeplan vilken ska antas under 2023.

Kommunikationsinsatser för digitalt läsfrämjande

Regionbiblioteket samordnar bibliotekssamarbetets Kommunikationsgrupp vilken gav stöd och utbildning till bibliotekspersonal om kommunikation av digitala tjänster och arbete i sociala medier. Ett uppslag om folkbibliotekens läsfrämjande e-tjänster publicerades i en regional kulturbilaga som distribuerades med NK, NSD, PT och Norran under oktober. Uppslaget kompletterades med en Facebookannonsering. Tjänsten PressReader kommunicerades på Facebook under sex olika tillfällen riktade till sex olika målgrupper. PressReader innehåller digitala tidskrifter och tidningar från hela världen och tillhandahålls kostnadsfritt av biblioteken för länets invånare. För att stärka bibliotekspersonalens kunskap om och användning av PressReader arrangerades ett webinarium med fokus på statistik och uppföljning. Andra digitala folkbibliotekstjänster som synliggjordes genom kommunikation var Bläddra (e-böcker på nationella minoritetsspråk), Cineasterna (digital filmtjänst), Världens bibliotek (e-böcker på olika språk) och Ung i Norrbotten på Goodreads (folkbibliotekens digitala tjänst för ungas boksamtal).

Små barns språkutveckling

Regionbiblioteket samarbetade med Region Norrbottens samordnare för barnhälsovården (BHV) och Kulturenhetens strateg för nationella minoriteter om små barns språkutveckling. Arbetet ska bidra till att öka kunskapen hos vårdnadshavare och andra vuxna om betydelsen av läsning och språkstimulans för barn. Under våren deltog regionbiblioteket på en regional konferens med BHV-personal för information och samtal om barns språkutveckling och för stärkt samverkan med folkbiblioteken. En kartläggning påbörjades över andra bibliotek och regioners arbete för små barns språkutveckling som ett underlag inför vidare samtal med fler regionala aktörer. En undersökning om intresse för utvidgning av det regionala nätverket för små barns språkutveckling ska göras 2023, exempelvis med representanter från folkbibliotek, förskola och logopediverksamheten. Beställning och utskick av språkpaket på nationella minoritetsspråk till bibliotek och BHV gjordes, för att stärka de nationella minoritetsspråken och urfolkets språk.

Regionalt bidrag för läs- och litteraturfrämjande

I september beviljade Regionala utvecklingsnämnden 300 000 kr i kulturstöd till regionbiblioteket att erbjuda kommunerna som ett tillfälligt utvecklingsbidrag för det läs- och litteraturfrämjande arbetet. Regionbiblioteket tillsköt även egna medel för att utöka bidraget. Sju kommuner ansökte om bidrag;

Arvidsjaur, Gällivare, Haparanda, Jokkmokk, Luleå, Piteå, Övertorneå. De insatser som ska genomföras under 2022-2023 är: underlätta besök på bibliotek med hjälp av "kulturtaxi", besök på äldreboenden för boksamtal och bokutlåning, inköp av hjälpmedel för Läsecirkel för talboksåntagare, inrättande av en Äppelhylla för vuxna med en funktionsnedsättning, utbildning i shared reading, bokcirkel i samarbete med SISU och Rättvisecentrum, skrivworkshop med ungdomar i teaterförening, författarbekör för barn och unga och sagostunder med teaterpedagog.

Norrbottensförfattare

Regionbiblioteket driver den digitala biblioteksresursen Norrbottensförfattare och som ingår folkbibliotekens digitala bibliotek Bibblo.se. Med Norrbottensförfattare producerar och kommunicerar regionbiblioteket digitala författarporträtt i syfte att synliggöra norrbottnisk litteratur och författarskap och för att främja litteratur och läsning i regionen. En ny webbplats för Norrbottensförfattare skulle ha varit klar under hösten. På grund av förseningen med implementering av ny bibliotekswebb för Bibblo.se försenades arbetet och Norrbottensförfattare var inte tillgänglig under året. Statistik för besök och sidvisningar kan därför inte redovisas. Arbetet med ny plattform för Norrbottensförfattare förväntas påbörjas under 2023, men är avhängigt folkbibliotekens utvecklingsarbete med nya Bibblo.se.

Nationellt läsfrämjandelyft för folkbiblioteken

Kulturrådet har i uppdrag att genomföra ett Läsfrämjandelyft riktat till folkbiblioteken under 2021-2023. Satsningen syftar till att bidra till kompetensutveckling för folkbibliotekspersonal inom litteraturförmedling och läsfrämjande och med särskilt fokus på barn och ungas läsning. Under året bjöd Kulturrådet in regionerna till dialogmöten om formerna för innehåll och medverkan i lyftet. En medarbetare vid regionbiblioteket ingick i den nationella arbetsgruppen för lyftet och deltog på de utvecklingsmöten som Kulturrådet anordnade under året. Polarbibblo deltog som nationell aktör och digital verksamhet för barn på ett dialogmöte arrangerat av Kulturrådet för samtal om samverkan för barns och ungas läsning. Under november kunde regioner och kommuner ansöka om av Kulturrådet redan fördelade utvecklingsbidrag för läsfrämjande att använda under 2023. Regionbiblioteket tilldelades 242 000 kr vilka ska användas för att stödja folkbibliotekspersonalens kompetensutveckling. Åtta av Norrbottens kommuner ansökte om medel som totalt utgjorde 487 000 kr.

I januari anordnade regionbiblioteket en digital workshop inom bibliotekschefsgruppen i Norrbotten om utveckling av det läsfrämjande arbetet. Därefter planerades för läsfrämjande som tema på 2022 års länskonferens i Boden för bibliotekspersonal. Kulturrådet var inbjuden att presentera Läsfrämjandelyftet med en efterföljande workshop. Cheferna och medarbetare vid de regionala biblioteksverksamheterna i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, och Jämtland Härjedalen och Gävleborg träffades under året för dialog och planering av gemensamma fortbildningsinsatser för folkbiblioteken vilka kommer att genomföras under 2023 som en del av Läsfrämjandelyftet.

Inom Läsfrämjandelyft ska Digiteket, nationell lärplattform för bibliotek, utvecklas till att innehålla fortbildningsmaterial och kurser om läsfrämjande. Regioner och kommuner förväntas bidra med innehåll. Under våren publicerade Polarbibblo en inspirationsartikel på Digiteket, *Polarbibblo – för att språk är en skatt*, för att inspirerar folkbibliotekens användning av tjänsten. Mer material om Polarbibblo ska publiceras på Digiteket under 2023. Regionbiblioteket arbetade fram ett

metodmaterial om att ta fram lokala läsfrämjandeplaner inom ett tidigare projekt. Under hösten påbörjades en omarbetning av materialet för att fungera som ett tilltänkt kursutbud på Digiteket.

Utveckla samarbetet med Resurscentrum för litteratur kring litteraturfrämjande insatser och digitala lösningar där litteratur och författarskap från länet synliggörs:

Under större delen av året var tjänsten vid Resurscentrum för litteratur vakant vilket innebar begränsade möjligheter till samverkan. Ett tilltänkt samarbetsprojekt om mentorskap för unga fick skjutas på framtiden. Under året samarbetade verksamheterna kring månadens bok och regionbiblioteket har även agerat som bollplank och dialogpart för resurscentrumet.

Stödja kommunernas arbete med att utveckla biblioteksrummet som en öppen och tillgänglig plats:

Nytt barnbiblioteks nätverk

Under året startade regionbiblioteket ett digitalt nätverk för barnbibliotekspersonal för samtal och utbyte om arbete för målgruppen barn och unga. Ett tydligt fokus- och intresseområde var rummets betydelse för barns upplevelse av bibliotek, inkluderat medföljande vuxna. Regionbiblioteket bjöd därför in Anna Persson, Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg, och Else Österberg, Slöjd i Blekinge, till länskonferensen i Boden i juni, för att berätta om projektet *Kreativa rum*. Projektet handlade om att skapa läsfrämjande och kreativa platser på sju mindre bibliotek med små medel.

Handlingsplan för biblioteksutveckling

Regionbiblioteket processerade ett arbete inom bibliotekschefsgruppen med att ta fram en handlingsplan för digital transformation. Förutom arbete med digital utveckling uttryckte cheferna ett utvecklingsbehov av rummets funktion och hur biblioteken kan attrahera fler besökare och leva upp till bibliotekslagens krav på innehåll och tjänster. Fler kommunala aktiviteter i biblioteksrummet lyftes fram, liksom uppsökande verksamhet och en kommunal analys av barn och ungas tillgång till biblioteksverksamhet. Andra områden var bemötande och behovet av att fortbildning utifrån bibliotekets lagstadgade uppdrag att främja det demokratiska samhällets utveckling och demokratin. Det blir en fortsatt dialog under 2023 om prioritering av utvecklingsinsatser, både kommunalt och regionalt. Handlingsplanen fungerade även som ett underlag för arbetet med förslaget till ny regional biblioteksplan 2023-2026 vilken antogs av regionfullmäktige i december 2022. För inspiration om nya spännande lösningar för biblioteksrummets uppgift och funktion arrangerade regionbiblioteket en studieresa för bibliotekschefsgruppen till nya Centrumbibliotek Ode i Helsingfors i oktober.

Norrlänssamverkan

De regionala biblioteksverksamheterna i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland Härjedalen och Gävleborg har erbjudit digitala utbildningar och webinarier för folkbiblioteken i regionerna under temat *Biblioteken och demokratin*. Brit Stakston, författare och mediestrateg, anlätades som föreläsare i en längre utbildning för bibliotekschefer om digitalisering och demokrati med fokus på källkritik, källtillit och bibliotekens roll. Syftet var att inspirera folkbibliotek att utvecklas som forum och mötesplats för samtal om digitaliseringens påverkan, demokratin och samhällsutvecklingen. I november anordnades ett webinarium för folkbibliotekschefer med New York Public Library som berättade om arbetet med att utveckla verksamheten för att stärka och främja afroamerikaner utifrån Black Lives Matter. I december fick folkbibliotek lyssna på Marie Holmqvist, tidigare stadsbibliotekarie i Västerås kommun, om arbetet med en handlingsplan för

bibliotekets roll i händelse av kris, förhöjd beredskap eller krig. Biblioteket i Västerås hade tillskrivits funktionen som en samhällsviktig verksamhet och funktion i kommunens krisberedskap.

Utöver norrlänssamverkan anordnades en utbildning i User Experience, användarcentrerat förhållningssätt vid verksamhetsutveckling, för bibliotekspersonal av Norrbotten, Blekinge Kronoberg, Västra Götaland och Östergötland.

Det mobila biblioteksrummet

Regionbiblioteket arbetat vidare med utveckling av kommunernas bokbussar som ett mobilt och tillgängligt biblioteksrum inom projektet *Digiby*. Bokbussarnas funktion för en utökad invånarservice, som digital servicepunkt och kommunalt nav för digital kompetens är av stor betydelse för landsbygden. Arbetet med bokbussarnas utveckling beskrivs närmare i ett avsnitt nedan.

Genom insatser bidra till att samiska, nationella minoritetsspråk och andra språk i länet prioriteras och synliggörs i bibliotekens utbud av medier och tjänster:

Norrlänssamverkan

Genom samarbete mellan de regionala biblioteksverksamheterna i Västerbotten, Jämtland Härjedalen och Västernorrland togs digitala utbildningspaket för bibliotekspersonal fram. Syftet var att öka kunskapen om de nationella minoriteterna och urfolket samernas litteratur, språk och kultur och främja bibliotekens arbete för att personer ska få möjlighet att tillägna sig, bruka och utveckla sitt modersmål samt utveckla sin kulturella identitet. Ett utbildningspaket om samisk kultur, litteratur och språk togs fram 2021 i samarbete med Tjällegoakte - Författarcentrum Sápmi, Lycksele bibliotek, Gaaltije sydsamiskt kulturcenter, Samiskt språkcentrum, Östersunds kommun med flera. Under 2022 producerades utbildningspaket om sverigefinsk respektive romsk kultur, litteratur och språk inklusive tillänkta kommunikationsinsatser. Utbildningspaketet om sverigefinska var tänkt att lanseras i slutet av året, men avsaknaden av en regional webbplats med godkänt publiceringsverktyg för film enligt rådande GDPR-lagstiftningen försenade arbetet och ett utredningsarbete fick ta vid. Utbildningspaketen kommer att lanseras och kommuniceras under 2023.

Kampanj om nationella minoritetsspråk

Ett regionalt arbete påbörjades med att ta fram filmer för en kampanj om bibliotekens utbud på de nationella minoritetsspråken och urfolket samernas språk och med fokus på förvaltningspråken. Bland annat skulle Läsappen Bläddra och Polarbibblo synliggöras. Eftersom arbetet med implementering och uppbyggnad av ny bibliotekswebb för Bibblo.se försenades, och då kampanjen ska utgå ifrån den nya webben, fick kampanjen skjutas på framtiden.

Polarbibblos etablering som nationell resurs

Polarbibblo är från 2022 en digital biblioteksresurs för landet och för Sápmi genom särskilda medel via kultursamverkansmodellen. Polarbibblos fasta redaktion utökades under året med två medarbetare, till totalt fyra medarbetare. Det huvudsakliga utvecklingsarbetet utgjorde innehåll och aktiviteter för barn på meänkieli och de samiska språken. Under 2019-2021 drevs den utvecklingen i projektform vilket avslutades i december 2021, men projektets styrgrupp var dock aktiv fram till maj 2022 under övergången till förvaltning inom Region Norrbotten. Inom styrgruppen fördes dialog om modell för nationell samverkan och insyn i Polarbibblos utveckling för intressenter och andra aktörer, exempelvis genom referensgrupper, råd, användarforum. En slutsats var att modellen behöver vara

hållbar utifrån resurser för Polarbibblos bemanning samt utifrån redan befintliga grupper eller forum inom biblioteksområdet och för språkrevitalisering.

Utredningsuppdrag om Polarbibblo

Under 2021-2022 tilldelades regionbiblioteket 500 000 kr av Kungliga biblioteket för att utreda Polarbibblo som en biblioteksresurs för landet och för utveckling av innehåll på fler nationella minoritetsspråk. I uppdraget ingick arbete med förstudie om ett Polarbibblo på finska respektive romani chib, arbete med barns säkerhet/integritet på Polarbibblo samt att föra dialoger med Resursbiblioteken för nationella minoritetsspråk samt andra språksamarbeten. Uppdraget pågick till och med augusti och redovisades i december. Under hösten fick regionbiblioteket ett förnyat uppdrag av Kungliga biblioteket med ett bidrag om 700 000 kr för fortsatt utredning 2022-2023. Förstudien om finska påbörjades i november och ska avslutas under våren 2023. Utredaren ska bland annat att göra en kartläggning över finskans användning i Sverige utifrån geografi, undersöka befintligt digitalt material för språkstimulans och att genomföra dialoger med användare och förmedlare om efterfrågan av ett innehåll på Polarbibblo. Utifrån slutsatserna ska beslut tas om utveckling av innehåll och aktiviteter på Polarbibblo på sverigefinska. En förstudie om romani chib ska påbörjas 2023. Mer om Polarbibblos utrednings- och utvecklingsarbetet finns nedan.

Medverka i arbetet för ett nationellt digitalt kunskapslyft och stödja folkbibliotekens arbete med att öka kunskapen om digitala medier, information och teknik bland personalen:

Folkbiblioteken ska vara ett stöd i befolkningens användning av och kunskap om internet, källkritik och användning av digitala tjänster och verktyg, ett arbete som stödjer FN:s Agenda 2030 för social, miljömässig och ekonomiskt hållbar utveckling och målet om utbildning och livslångt lärande.

Bokbussarnas utveckling

Regionbiblioteket genomförde stödjande insatser för bokbussarnas utveckling via det regionala projektet *DigiBy*, Digitala tjänster i byar. Projektets övergripande avsikt var att stödja tillämpningen av digitaliseringens möjligheter och etablera servicepunkter där traditionella och digitala tjänster och digitala kommunikationslösningar för koordinering och kommunikation erbjuds, för serviceutveckling i gles- och landsbygder. Regionbiblioteket gav stöd till bokbussarna i länet, dvs. i Boden, Gällivare, Haparanda, Kiruna, Luleå och Piteå, och genom *Digiby* erbjöds kommunerna bidrag för inköp av digital utrustning att använda i bussarna. Under hösten togs en film fram för att kommunicera bokbussarnas funktion för landsbygdens utveckling. Projektet genomfördes i samarbete med Centrum för Distansöverbyggande teknik, CDT, och LTU, och kommer att fortsätta under namnet Smarta livskraftiga landsbygder (SMALL) via LTU.

Digiteket

Digiteket är en nationell digital lärplattform som drivs av Malmö bibliotek med stöd av Kungliga biblioteket. Webbplatsen innehåller fortbildningsmaterial om medie- och informationskunnighet (MIK) för en ökad digital kunskap hos biblioteken. Kungliga biblioteket har skapat ett nationellt förvaltningsråd samt ett användarforum för digiteket.se i vilka regionbiblioteket ingår. Under året deltog regionbiblioteket i dialog- och arbetsmöten om lärplattformens utveckling. Digiteket ska utvidgas till att även innehålla artiklar och material om läsfrämjande.

Digitala betaltjänster

Ett webinarium om Freja eID, som alternativ till det bankägda BankID, arrangerades i februari för biblioteksmedarbetare i syfte att öka kunskapen om alternativa tjänster. Länsstyrelsen i Norrbotten och en medarbetare vid regionbiblioteket förde dialog med sex av landets banker om människors behov av stöd i bankärenden, om bankernas ansvar och om gränsdragningar i folkbibliotekens service gällande bankärenden. Personer uppsöker folkbiblioteken för hjälp och i alltför många fall saknas tillräcklig information och handledning på bankernas egna webbplatser samt att personal på folkbibliotek inte kan eller har mandat att handleda i vissa ärenden utifrån personalen och brukarens integritet och säkerhet.

Utveckling av Digidelcenter

Region Norrbottens digitaliseringskoordinator och en medarbetare vid regionbiblioteket ingick i ett nationellt nätverk för arbete för etablering av fler kommunala DigidelCenter*. I slutet av året fattade näringslivsenheten och regionbiblioteket beslut om att Region Norrbotten ska ansluta sig till det nationella Digidelnätverket via föreningen Sambruk. Genom Digidelnätverket ska ett nationellt kompetenscentrum etableras för samordning och administration, facilitering och stöd, forskning och analys samt kommunikation. Centrumet ska även erbjuda rådgivning och processtöd till kommuner inom arbetet med att starta DigidelCenter. Regionbiblioteket och Näringslivsenheten kommer att fortsätta samverka kring utveckling av DigidelCenter i Norrbotten. I Norrbotten finns ett DigidelCenter vid Luleå stadsbibliotek. Regionbiblioteket fungerade som rådgivande part till Luleå och ingick i den lokala referensgruppen.

**Ett Digidelcenter ska vara en tillgänglig och bemannad plats dit alla invånare kan komma för att utan kostnad få hjälp med det digitala, vara en nod för kommunal medborgarservice med fokus digital delaktighet samt ska ingå i ett nationellt kvalitetsarbete inom digital handledning, digital kompetens och digitalisering. (digidel.se)*

Arbeta för en hållbar utveckling för Polarbibblo.se som digital resurs för barn och ungas rätt till eget kulturellt uttryck:

Polarbibblo är en plats för barns kreativitet och skapande och är en nationell resurs i en kulturell infrastruktur för biblioteksområdet. Polarbibblo ska främja barns läslust, skaparglädje och språkutveckling och vara en resurs för bibliotekarier, vårdnadshavare, pedagoger, modersmåls lärare och andra vuxna som vill stärka barns språk. På Polarbibblo kan barn läsa, skriva dikter, berättelser och boktips, rita, spela språkspel och inspireras av andra barns inskickade bidrag. De bidrag som publiceras går igenom av vuxna redaktörer vilka även ger stöd till barnen i utvecklingen av språket.

Nyutvecklat innehåll och aktiviteter

Genom den utveckling som gjordes under projektåren 2019-2021 kan barn numera skicka in bidrag och ta del av läs- och skrivfrämjande aktiviteter på fler språk utöver svenska; meänkieli (tornedalsvarieteteten, gällivarevarieteteten och lannankieli) och på de samiska språken (nordsamiska, lulesamiska, sydsamiska, pitesamiska och umesamiska). Under året utvecklades nytt innehåll och nya funktioner på och för de olika språken. Som exempel lanserades språkspellet Ordjakten i juni där barn kan leta gömda ord i flera svårighetsgrader och teman på meänkieli, samiska språk och svenska. Med den nya Ordmaskinen kan skrivsugna barn få hjälp med inspirationen genom att maskinen slumpar fram kombinationer av förslag på plats, person, aktivitet med mera för berättelsen. Både Ordjakten

och Ordmaskinen innehåller inläst ljud på flera språk. Polarbibblo har även skapat innehåll och aktiviteter för barn utifrån aktuella händelser, exempelvis om kriget i Ukraina och om valet i Sverige.

Film på Polarbibblo

Med stöd av medel från Statens filminstitut har projektet "Film, film och filmskola på Polarbibblo" genomförts i samarbete med Filmpool Nord. Målet är att utveckla barns kunskaper om filmskapande samt undersöka möjligheten att publicera barns egna filmer på Polarbibblo. Manus till introduktionsfilmer för filmskolan arbetades fram, inspelning och produktion genomförs 2023. Fokusbålggrupp är barn med tillhörighet i de nationella minoritetsspråken. I utredningen om barns filmade material på Polarbibblo var frågor om GDPR i fokus vilket resulterade i slutsatsen att det i nuläget inte är aktuellt med att ta emot barns inskickade filmer. Istället kan workshoppar om film genomföras med och för barn, och att då prioritera barn som har en tillhörighet i ett eller flera nationella minoritetsspråk vara prioriterade. Under oktober-december genomfördes tre pilotworkshoppar med barn på Sameskolan i Jokkmokk, i Övertorneå och Svanstein. Totalt deltog 41 barn.

Var är Noras pulka?

Polarbibblo firade Samiska språkveckan 24-30 oktober med att lansera boken "Var är Noras pulka?" på alla samiska språk. Boken har tidigare funnits på nordsamiska och finns nu även på lulesamiska, pitesamiska, sydsamiska och umesamiska. "Var är Noras pulka?" är en digital bilderbok med både text och ljud och finns att läsa på Polarbibblo. Arbetet gjordes i samarbete med Samernas bibliotek och STR-T och ISOF. På ett par av språken, lannankieli, finns mycket litet skrivet material eller rent av inget alls. Utvecklingsprojektet är därmed en mycket viktig insats gällande revitalisering och kulturarv.

Kommunikationsinsatser

Kommunikationsarbete har varit prioriterat för Polarbibblo, och med särskilt fokus på barn, målgruppen bibliotekspersonal samt utvalda regioner med ett förvaltningsuppdrag för meänkieli och de samiska språken. Arbetet omfattade bland annat framtagande av material för skyltning och utdelning, medverkan på seminarier, deltagande i dialoger, annonsering i fackpress, kommunikation via Facebook och LinkedIn, utdelning av material på Biblioteksdagarna med mera. Polarbibblo deltog på Gällivare minoritetsspråksfestival 26-27 augusti med monter och aktiviteter för besökarna. Polarbibblo medverkade även på Bokmässan i Göteborg i en gemensam monter med de nationella digitala bibliotekstjänsterna Bläddra, Digiteket, Legimus och Världens bibliotek. I samarbete med Biblioteken i Norrbotten genomfördes sommaraktiviteten Skattjakten och en ny formgivning av bibliotekskortfodral med Polarbibblo på omslaget. En kommunikationsstrategi togs fram för 2022-2025 och omfattar kommunikation på svenska. En särskild kommunikationsstrategi och plan för kommunikation till nationella minoriteter tas fram under 2023.

Antalet besök på Polarbibblo under 2022 var 73 183 vilket kan jämföras med 2018 års besök som var 32 471. Under 2019-2021 pågick det stora utvecklingsprojektet för Polarbibblo och under den perioden finns inte jämförbar och tillförlitlig statistik.

Sprida kunskap om kvalitetsarbete för en professionell biblioteksverksamhet i kommunerna:

Regionbiblioteket har som avtalsägare och samordnare en central roll i arbetet med systemsamverkan. Ett nytt biblioteksdatasystem och en ny webbplats infördes under året vilket var

ett omfattande arbete med systembyten, upphandlings- och avtalsarbete samt projektledning av implementeringen. Det medförde att arbetet med ny regional läsfrämjandeplan, mediestrategisk plan samt uppdaterade samverkansavtal för Biblioteken i Norrbotten försenades och behöver fortsätta 2023. Regionbiblioteket processledde ett arbete med kvalitetssäkring utifrån gemensamma rutin- och regeldokument. Två uppföljningsmöten för organisationen Biblioteken i Norrbotten genomfördes under året. Regionbiblioteket ansvarade för arbetet med nya uppdragsdirektiv för de sex regionala arbetsgrupperna inom Biblioteken i Norrbotten, direktiven antogs av bibliotekschefsgruppen i december.

Polarbibblos redaktion utökades under året till totalt 4 medarbetare vilket innebar behov av att prioritera arbete med rutindokument, processkartläggningar, framtagande av mallar med mera. Tjänsten Biblioteksutvecklare inrättades för Polarbibblo i början av året med huvudansvar för övergripande arbete med exempelvis planering och uppföljning, avtal, rutiner, ekonomi, informationssäkerhet/GDPR. I samband med utveckling av nya funktioner för Polarbibblo säkerställdes att innehållet uppfyller kraven enligt webbtillgänglighetsdirektivet. En kontroll visade att Polarbibblo har hög tillgänglighet, 79 %, att jämföra med webbtillgänglighetsdirektivets A (79,9%) och AA (78,8 %). Analysverktyget kunde dock inte korrekt bedöma sidorna på nationella minoritetsspråk vilket försvårar bedömningen om att uppnå 100 %.

Informationssäkerhet/GDPR

Arbetet med informationssäkerhet/GDPR var omfattande då arbete med upphandling och avtal, systemutveckling och IT-drift är en stor del av regionbibliotekets verksamhet. Ett särskilt kvalitetssäkrande arbete har gjorts för barns säkerhet och integritet på Polarbibblo. Tvåfaktorautentisering infördes samt anonymisering av data för synkning av testmiljöerna och produktionsmiljön. Chattfunktionen för konversationen mellan barn och redaktör förbättrades. Ett arbete gjordes även med att upprätta rutiner för och PUB-avtal med Polarbibblos externa redaktörer.

Biblioteksplaner

Kungliga biblioteket ska tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna följa upp hur de biblioteksplaner som antagits har utformats och hur de används (Bibliotekslag 2013:801). Regionbiblioteket deltog i nationella möten inom uppdraget och medverkade som föreläsare, tillsammans med Luleå bibliotek, på ett webinarium om Norrbottens metodmaterial för att ta fram lokala läsfrämjandeplaner.

Fortsatt samverkan med de regionala biblioteksverksamheterna i Västerbotten, Västernorrland och Jämtland-Härjedalen kring utvalda strategiska områden:

Insatserna finns beskrivna i avsnitten ovan, se främst under rubrikerna Norrlänssamverkan.

2023-01-12

Birgitta Markusson, chef för Regionbibliotek Norrbotten
Region Norrbotten